Book Reviews

- G. Kuperus, Karl Helbig, Am rande des Pazifik. Studien zur Landes- und Kulturkunde Südostasiens. Stuttgart 1949; 324 pag., 94 fotos en 10 tekstkaartjes.
 - J. de Kleyn, A.N.J.Th. à Th. van der Hoop, Indonesische siermotieven, Ragam-ragam Perhiasan Indonesia, Indonesian ornamental design. Djakarta, 1949. 324 pp., 152 afb. (Uitgegeven door het Kon. Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen)
 - H. Th. Fischer, A.M. van der Mensbrugghe, De Moïs. Ethnographische studie, 1949. Missiologische Monografieën 6. frs. 75. Uitgave de Kinkhoren, Brugge. 143 blz.
 - E.M. Uhlenbeck, J.H.M.C. Boelaars, The linguistic position of south-western New Guinea, diss. Utrecht 1950, XXIII + 217 pp.
 - E.M. Uhlenbeck, Bingkisan Budi, een bundel opstellen aan Dr Philippus Samuel van Ronkel door vrienden en leerlingen aangeboden op zijn tachtigste verjaardag, 1 Aug. 1950, 356 pp.
 - F.W. Stapel, H.J. van den Berg, Grote figuren op het wereldtoneel. Algemene geschiedenis in monografieën voor de Middelbare School in Indonesië I. India; China en Japan; Indonesië. J.B. Wolters Uitgevers Maatschappij, Groningen-Djakarta, 1950., H. Kroeskamp (eds.)
 - E.M. Uhlenbeck, Bibliographie linguistique des Annees 1939 - 1947, publiée par le Comité International Permanent de Linguistes, avec une subvention de l'Organisation des Nations Unies pour l'Education, la Science et la Culture, Vol I 1949, Vol II 1950.
- In: Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde 107 (1951), no: 1, Leiden, 86-94

This PDF-file was downloaded from <http://www.kitlv-journals.nl>

BOEKBESPREKING.

Karl Helbig: AM RANDE DES PAZIFIK. Studien zur Landes- und Kulturkunde Südostasiens. Stuttgart 1949; 324 pag., 94 foto's en 10 tekstkaartjes.

Blijkens het voorwoord van de schrijver werden in het bovengenoemde werk enige studies samengevat die reeds in een of andere vorm waren verschenen, terwijl enkele andere die nog geen publicatie vonden, werden bijgevoegd.

De studies zijn zeer verschillend naar omvang en inhoud. De eerste is het grootst en geeft een overzicht van het voor-oorlogse Ned. Oost-Indië, waarbij weinig ruimte is toegemeten aan „Bevölkerung” en „Raum” maar meer aan de „Politische Entwicklung und Struktur”. Aan het slot van deze studie volgt een hoofdstuk over „Deutschlands Anteil an der Erforschung und Entwicklung Niederländisch Indiens”. Helbig had hier gevoeglijker van het aandeel der Duitsers kunnen spreken, want met Duitsland als staat heeft Nederlands-Indië zelden of nooit op directe wijze te maken gehad. Dat vele Duitsers vooral in de 19e eeuw, maar ook reeds in de tijden der V.O.C., op allerlei levensgebieden een niet onbelangrijke rol in de kolonie hebben gespeeld weet ieder die enige kennis van de geschiedenis van de Archipel bezit. Helbig weidt hierover uitvoerig uit. Toch vraagt men zich af wat voor zin het heeft het Duitse element uit de heersende bovenlaag van de toenmalige kolonie los te maken en dus min of meer tegenover het Nederlandse te stellen. Ook overheidsbetrekkingen werden immers wel door Duitsers bekleed en daardoor stonden zij naast, niet tegenover de Nederlanders. Hoe absurd is het niet, dat in het genoemde hoofdstuk een man als J. E. Teijsmann — die in 1808 te Arnhem als zoon van een Duitse tuinman geboren is en op 22-jarige leeftijd met de G.G. van den Bosch naar Indië ging — te zien optreden als een voorbeeld van „Deutschlands Anteil” aan de ontwikkeling van Ned. Indië. Deze man, die op 76-jarige leeftijd te Buitenzorg overleed en daar werd begraven, behoort tot die grote schare van Europeanen voor wie Indië een tweede, of beter gezegd, het eigenlijke vaderland werd.

In de laatste bijdrage van het boek: „Die kolonial-kulturelle Leistung Europas in Niederländisch-Indien” komt Helbig op de werkzaamheid van de Duitsers terug en hoewel de auteur daarin meedeelt dat „die Leistung der Holländer selber über jeden Zweifel erhaben” (ist) treden voor een deel dezelfde personen op als in de eerste studie, hetgeen alleen als „Schönheitsfehler” reeds afkeuring verdient.

De tweede studie geeft een beknopte verhandeling over „Batavia, Werden und Wachsen einer tropischen Kolonialstadt”. Hierbij kon Helbig putten uit zijn in 1931 verschenen dissertatie over deze stad. Van de resultaten der Volkstelling 1930 die o.a. bijzonderheden gaf over de trek naar de stad en de beroepen der bewoners kon Helbig bij het schrijven van zijn proefschrift nog geen gebruik maken. Jammer is, dat in bovenbedoeld artikel daarvan evenmin iets te bespeuren valt. Deze bijdrage geeft vnl. een physiognomie van de stad, beschouwt Batavia als „Stadtlandschaft”, een werkwijze die wij kennen van Helbig's leermeester uit Hamburg, S. Passarge. Een dergelijke methode is ten enen male onbevredigend en legt enerzijds de nadruk op onbelangrijke details (b.v. het aanbieden van meubels door de straathandel) terwijl ze anderzijds leidt tot verwaarlozing van feiten die de stad als bestaansruimte voor haar bewoners karakteriseren. Zo vinden we in het genoemde artikel (en in

de dissertatie!) weinig aandacht besteed aan de voor Batavia zo belangrijke industrie; van een „Industrielandschaft” kan men niet spreken, meent de auteur. Het is waar, dat men in het vooroorlogse Batavia betrekkelijk weinig van de industrie zag (vele kleine bedrijven lagen aan allerlei „gangen” en laantjes, ver van de grote verkeerswegen), maar daarmee mag deze bedrijfstak niet worden afgedaan. In 1936 b.v. telde Batavia minstens 112 grote en kleine bedrijven voor de vervaardiging van voedings- en genotmiddelen, 44 chemische bedrijven, 20 fabrieken van oliën en vetten, 16 voor de vervaardiging van bouwmaterialen, 55 metaalbedrijven, 48 drukkerijen enz. (Batavia als handels-, industrie- en woonstad 1937, pag. 233 e.v.). Zo is het te begrijpen, dat de zo belangrijke batikkerijen die verscholen liggen in de zijstraten van Tanah Abang (in 1936 waren er minstens 137!) en die aan honderden arbeiders en vooral arbeiders werk verschaffen noch in de dissertatie noch in het artikel worden genoemd.

In 1937 maakte Helbig een reis door Borneo waarbij een traject van ruim 3000 km werd afgelegd. In een studie: „Menschen im Urwald” wordt verteld van het leven der Dajakgroepen met wie hij in aanraking is geweest. In de volgende bijdrage wordt een „Dajaksche Krankengeistbeschwörung” beschreven, waarbij H. zijn aantekeningen vergelijkt met die, welke A. W. Nieuwenhuis 40 jaar eerder optekende en vaststelt dat ze in hoofdzaak met elkaar overeenstemmen.

In bijdrage 5. doet Helbig een poging om het eiland Bali nu eens uit een geografische gezichtshoek te bekijken. Hij schrijft terecht, dat Bali een „eiland der tegenstellingen” is en dat op een oppervlakte van ca. 5500 km² het klimaat, de oppervlaktevormen, de bodemsoorten en de vegetatieformaties in hoge mate uiteenslopen. Vooral wanneer men — zoals Helbig deed — Straat Bali oversteekt en de zuidelijke route over Negara volgt, blijkt vooreerst weinig van het „echte” Bali, temeer daar de bevolking er grotendeels uit Javaanse kolonisten bestaat. De schrijver bereist echter het eiland in alle hoeken en gaten en komt op grond van zijn waarnemingen tot het opstellen van een aantal „Landschaften” waarin Bali volgens hem verdeeld kan worden. Het zijn: 1. De „Trockenlandschaft” van het N.W., 2. de „Steinsteppe” van het N.O., 3. de „Kalklandschaften” van Tafelhoek (tezamen „Kümmerlandschaften” genoemd), 4. de „Gebirgslandschaften” van de Westelijke ketens en 5. die van de centrale vulkanen, 6. de „Kulturlandschaften” in het Z.W., 7. die in het Noorden en 8. die in de grote zuidelijke vlakte. Beziet men deze indeling wat nader, dan zal duidelijk zijn dat het „einheitliche” gezichtspunt dat noodzakelijk is voor het verdelen van een land in aparte landstreken hier geheel ontbreekt. Immers 1. is een begrip dat gevormd is door het aaneenkoppelen van een klimatologische omstandigheid aan een bepaalde landstreek, in 2. wordt een begrip uit de plantengeografie in verbinding gebracht met een verweringswijze, 3. is een begrip dat de pedologische gesteldheid verraadt, 4. is een nietszeggende morphografische uitdrukking, 5. geeft een bepaalde geologische gesteldheid aan terwijl 6., 7. en 8. suggereren dat louter in de genoemde streken een cultuurlandschap te vinden is. Vooral hiertegen moet ik bezwaar maken. Het gehele eiland Bali is één groot cultuurlandschap. Helbig's „Kümmerlandschaften” vallen hier evenzeer onder als de „Gebirgslandschaften” van het Westen en Midden. Dit eiland is veel te dicht bevolkt en landschappelijk te gevarieerd dan dat het volgens de methoden van Passarge's landschapskunde doeltreffend zou kunnen worden behandeld. Bali is slechts landkundig te benaderen, hetgeen wil zeggen dat niet een physiognomische maar een statistische aanpak — die de tegenstellingen in bevolkingsdichtheid, bevolkingsbeweging en wijze van grondgebruik aantoon — noodzakelijk is. Worden vervolgens deze tegenstellingen verklaard uit klimatologische, bodemkundige, economische, sociale en religieuze factoren, dan is het mogelijk dat een Bali ontstaat dat in belangrijke mate afwijkt van het „toeristeneiland” dat Helbig ook moe is om te beschrijven.

Vervolgens komen de Chinezen ter sprake in twee opstellen die resp. heten: „Die Unterwanderung Südasiens durch die Chinesen” en „Das chinesische Element in Bevölkerung und Siedlung Inselindiens”. Het zijn degelijke studies waarin gebruik wordt gemaakt van de gegevens van de Volkstelling van 1930 en de nieuwste Nederlandse literatuur (die Helbig goed kent). De eerste der genoemde bijdragen werd in 1944 op aansporing van het Oostaziatische Instituut te Berlijn „zwecks Informierung deutscher Reichsstellen” opgesteld. Een publicatie bleef uit en — schrijft Helbig — „die in Frage kommenden Reichsstellen dürften inzwischen aufgelöst worden sein”.

Tenslotte vinden we in het boek een bijdrage getiteld: „Südostasien in der länderkundlichen Literatur seit dem ersten Weltkrieg”. Het is een sterk gecompriëerde samenvatting van Helbig's bibliografie over Achter-Indië en Indonesië in het „Geogr. Jahrbuch” van 1942 (2 dln.) en tegelijk een uitbreiding ervan met de belangrijkste, gedurende de tweede Wereldoorlog verschenen geografische literatuur. Vooral de in het Geogr. Jahrbuch verschenen bibliografie is een prestatie van de eerste rang, waarvoor iedere geograaf die zich voor Z.O. Azië interesseert, Helbig dankbaar moet zijn. Het aantrekkelijke van zijn bibliografie — ook die in het besproken boek — is het „beredenerend” karakter ervan zodat tegelijkertijd een beeld van de ontwikkeling van onze kennis van de Z.O. Aziatische ruimte wordt opgeroepen. Dit geschiedt ook in de laatste studie: „Die kolonial-kulturelle Leistung Europas in Niederländisch Indien”, in het begin van dit referaat reeds even aangehaald. De grote activiteit op allerlei gebied die men voor Wereldoorlog II in Indonesië aantrof (door de economische depressie tijdelijk verminderd maar niet verlamd) zal men in dit artikel terugvinden.

De meeste bijdragen zijn voorzien van een uitvoerige literatuurlijst, terwijl zich achter in het boek een groot aantal foto's bevindt, waarvan vooral die, welke op Borneo zijn genomen, interessant zijn.

Dr. G. KUPERUS

A. N. J. Th. à Th. van der Hoop: INDONESIAISCHE SIERMOTIEVEN, Ragam-Ragam Perhiasan Indonesia, Indonesian Ornamental Design. Djakarta, 1949. 324 pp., 152 afb. (Uitgegeven door het Kon. Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen).

Het is niet verwonderlijk dat juist de jongere generatie in Indonesië veel meer belangstelling heeft voor de cultuuruitingen, die vanuit de westerse wereld komen, dan voor de toch zo waardevolle elementen uit de oude eigen cultuur.

Nadat Dr v. d. Hoop voor deze houding een verklaring heeft gegeven, laat hij een waarschuwing horen. Al zal het simpel kopiëren van de oude motieven zijn af te wijzen, het bestuderen ervan zal voor de ontwikkeling van de nieuwe Indonesische kunst van belang zijn. Van der Hoop schrijft: „Uit den treure zijn vooral de Hindu-Javaanse versieringsmotieven in boeken en tijdschriften gereproduceerd. Een jonge Indonesische kunst kan echter niet ontstaan door die oude voorbeelden — hoe fraai ook — na te volgen. Wel zullen de kunstenaars van thans de geest en de betekenis van de oudere kunst moeten bestuderen, maar dan zullen zij hun eigen nieuwe wegen moeten zoeken. De studie van het oude zal echter nodig blijven om te voorkomen dat de kunstenaars in het andere uiterste vervallen, en klakkeloos de Europese kunst gaan nadoen” (pag. 8).

Het is om dit bestuderen van de eigen kunst te vergemakkelijken, dat Dr. van der Hoop speciaal voor het onderwijs in Indonesië dit plaatwerk, met verklarende tekst en een kernachtige inleiding, heeft uitgegeven. Achtereenvolgens wordt de

aandacht geschonken aan het geometrisch motief (o.a. tumpal, dubbelspiraal, meander en swastika); de mensfiguur in verschillende houdingen; de wajangfiguur en het masker; de diermotieven (o.a. karbouw, olifant, paard, leeuw, hert, slang, vogel- en visfiguren); plantaardige motieven (o.a. lotus en levensboom) en nog talloze andere motieven zoals bergen, wolken, zonnerad, dierenriem, vlam en schip.

Daar het de bedoeling was om speciaal de motieven en niet de voorwerpen in het middelpunt te plaatsen, is geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende materialen waarop het siermotief is aangebracht. Zo vindt men naast elkaar afgebeeld: fragmenten van weefsels, houtsculpturen, steenplastieken, metalen voorwerpen en kralenwerk.

Afwisselend vindt men zowel fotomateriaal als tekeningen, welke laatste door Indonesiërs zeer duidelijk vervaardigd werden. Zo zien we, om slechts enkele grepen te doen, op plaat CXLI 21 getekende vlammotieven; plaat CIV toont ons een foto van een op de schering geïkatte omslagdoek (hingikombu) van Soemba met een duidelijk kreeft- en garnalenmotief, terwijl we op plaat LXXVIII naast elkaar drie verschillende verwerkingen van het neushoornvogelmotief zien getekend, te weten resp. op een keteltrom (prae-historie), op een Bataks toverschip en op een Dajaks mondorgel (Kledi).

De inleiding en de verklaring bij de platen zijn drietalig, nl. Nederlands, Indonesisch en Engels. De verklarende tekst bij de platen is helder geschreven, terwijl de inventarisnummers, waaronder de afgebeelde voorwerpen in het Museum te Djakarta te vinden zijn, zijn aangegeven. Dit laatste is bepaaldelijk toe te juichen. Het is te betreuren dat in plaatwerken, waarin voorwerpen uit musea worden afgebeeld de catalogi-nummers gewoonlijk ontbreken, omdat deze voor hen, die de voorwerpen nader zouden willen bestuderen, van groot nut zijn.

Vermelden wij tenslotte dat de uitgeefster veel zorg aan de uitvoering van het werk heeft besteed. Door de papiersoort, die werd gebruikt, en de wijze, waarop de clichés zijn afgedrukt, komen de siermotieven uitstekend tot hun recht.

J. DE KLEYN

A. M. van der Mensbrugghe: DE MOÏ'S. Ethnographische studie, 1949. Missiologische Monografieën 6. frs. 75. Uitgave de Kinkhoren, Brugge. 143 blz.

Een boekje met prachtige foto's, maar als ethnografische studie totaal onbetekenend. Wij weten van de Moï's weinig, maar deze studie geeft ons zeker geen aanvulling op onze kennis. Wanneer we lezen dat de Moï's uit de Maleise archipel zijn gekomen en van Indonesisch-Polynesisch ras zijn, dan weten we in ieder geval dat de schrijver geen vakman genoemd kan worden. Wat overigens gegeven wordt toont dit ook wel zeer duidelijk. De vak-ethnoloog kan er niets uit leren en zal herhaaldelijk vraagtekens plaatsen. Zo wordt er gesproken over „roodsappige” betelbladeren en gezegd dat de Moï „endogeen” is, waar blijkbaar monogaam bedoeld wordt. Het Nederlands laat veel te wensen over („raar” met de betekenis van „zeldzaam”; zo op blz. 102: Het ijzer bewerken rare vakmannen), maar ook afgezien daarvan is b.v. een mededeling, dat voor de Moï's het vleesvoedsel „een extra voor kermisdagen” is, weinig aanvaardbaar. Enige bladzijden wordt gesproken over de „filosofie van den Moï”. Van wat daar gezegd wordt blijft veel mij duister en ik meen dat dit toch niet geheel aan mij ligt. Ik citeer enkel de twee eerste alinea's: „In de laatste eeuw evolueerde de wetenschap van 't rationalisme naar het

experimentalisme, het eerste zowel als het tweede bezit zijn eigen taal om het denken uit te drukken”.

„De primitieve, langs zijn kant, heeft ook zijn eigen concrete taal om zijn levens-aangelegenheden mee te delen”.

H. Th. FISCHER.

J. H. M. C. Boelaars, M.S.C.: THE LINGUISTIC POSITION OF SOUTH-WESTERN NEW GUINEA, diss. Utrecht 1950, XXIII + 217 pp.

Een groot deel van het taalkundig onderzoek, dat betrekking heeft op niet-Indogermaanse en niet-Semitische talen is in eerste instantie slechts bij uitzondering door professionele linguïsten verricht. Het zijn vooral missionarissen, zendelingen en bestuursambtenaren geweest, die de eerste linguïstische verkenningen hebben ondernomen.

Het taalonderzoek door hen verricht vormde zelden een doel op zich zelf, maar was meestal slechts een middel, een middel echter, dat zij voor het welslagen van hun werk terecht voor onmisbaar hielden. Dat geestelijk contact en dus ook eventuele geestelijke beïnvloeding eerst mogelijk wordt, indien men de landstaal meester is, is een waarheid, die zich aan zending en missie al heel vroeg heeft geopenbaard.

Naar te begrijpen valt, waren de min of meer uitvoerige spraakkunsten die op deze wijze ontstonden, allereerst boeken voor de practijk. Het ging er vaak slechts om een bruikbaar hulpmiddel te vervaardigen voor collega's die later zouden komen. Dat de auteurs op de hoogte waren van de taalkundige inzichten van hun tijd was uiteraard uitzondering. Meestal pasten zij toe hetgeen zij zich van eigen grammatica-onderwijs herinnerden, of meenden ook wel in het naïeve realisme van de amateur, dat zij „zonder theorie” de taalfeiten konden beschrijven, zoals zij die aantroffen.

Dit werk van exploratie dat ook in het heden in sommige ver van het internationale verkeer gebleven streken nog gedaan wordt, heeft niet alleen recht op waardering van de zijde der wetenschap, maar heeft ook behoefte aan actieve steun. Het door deze amateurs onder vaak uiterst moeilijke omstandigheden verzamelde materiaal zou wetenschappelijk van veel grotere betekenis worden, indien deskundigen in nauwe samenwerking met deze pioniers dit materiaal wetenschappelijk reïnterpreteerden.

Een dergelijke coöperatie is door allerlei oorzaken vaak moeilijk te verwezenlijken. Nog afgezien van de technische moeilijkheden (gebrek aan gelegenheid van missionaris of zendeling om voor een lange periode in een wetenschappelijk centrum te vertoeven, het niet beschikbaar zijn van deskundigen enz.) zijn er ook moeilijkheden van psychologische aard te overwinnen: de deskundige mist vaak oog voor de moeilijkheden van de pionier en kan zich niet voldoende verplaatsen in diens gedachtengang, terwijl de amateur aan de andere kant zich soms niet voldoende van zijn status van leek bewust blijft of ook wel de lust verliest om zich opnieuw langdurig bezig te houden met kwesties, die voor hem geen kwesties meer zijn.

De Utrechtse dissertatie van pater Boelaars nu is een vrucht van zulk een samenwerking. Het materiaal, waarmede hij getracht heeft de linguïstische verhoudingen in Zuid-West Nieuw-Guinea te bepalen, is nl. afkomstig niet van eigen onderzoek ter plaatse, maar voornamelijk van pater Drabbe, die de eerbiedwaardige prestatie heeft geleverd om van twee dozijn talen van Nieuw-Guinea de eerste gegevens te verzamelen.

Hoezeer ook het tot stand komen van samenwerking toegejuicht moet worden, toch is dit boek geen gelukkig voorbeeld geworden van wat zulk een coöperatie moet zijn. Dhr. Boelaars heeft in dit boek zich er nl. niet toegezet om de aanwezige

gegevens zo goed mogelijk linguïstisch te reïnterpreteren, maar heeft de gegevens praktisch onbewerkt overgenomen. De bijdrage van Boelaars aan dit boek is dus maar heel gering geweest, hoewel dit boek juist het bewijs moest leveren van verkregen deskundigheid. Onze critiek richt zich in hoofdzaak op vier punten 1^o op het ontbreken van inzicht bij de auteur van de enorme discrepantie tussen het gestelde doel en de middelen waarover schr. beschikte om dit doel te benaderen; 2^o op het ontbreken van kennis van fonetiek en fonologie; 3^o op het ontbreken van besef hoe fnuikend voor een dergelijke studie het ontbreken van betrouwbare fonetische gegevens is; 4^o op het gebrek aan kennis van algemene taalkunde.

Het doel van de studie van de schr. was in de eerste plaats „only (sic) to investigate the grammatical structure of the various types of languages” (p. XII voorrede). Dit doel is dus geen kleinigheid; van 15 talen waarvan er 14 nog nooit, één slechts eenmaal gebrekkig beschreven is, de grammaticale structuur te onderzoeken is een ontzagwekkende onderneming voor ieder die enig besef heeft van de gecompliceerdheid, die ieder taalsysteem nu eenmaal in meerdere of mindere mate vertoont. De gegevens welke door pater Drabbe van deze talen verzameld zijn, zijn voor een dergelijk onderzoek nog volmaakt onvoldoende. Betrouwbare fonetische gegevens had Drabbe naar de schrijver op p. XIV Voorrede vermeldt, niet kunnen verzamelen. De morfologische en syntactische gegevens zijn uiterst summier. De beschrijving van 12 van de 15 talen neemt slechts 66 pagina's in beslag, d.w.z. slechts 5½ per taal. De gegevens betreffen de numeralia, de nomina, de pronomina, de verba en de „linking-elements” een etiket waaronder n.b. verenigd worden: „postpositions, conjunctions, ligatures, subject-indicators etc.” Voor geen enkele taal scheen de auteur te beschikken over teksten of zelfs maar over fragmenten van gesprekken.

Dat het eindresultaat van de op deze gegevens vervolgens uitgevoerde onderlinge vergelijking der 15 talen in hoofdzaak negatief is, zal niemand verbazen, die enige kennis heeft van de Indogermanistiek van na 1870. Het zoeken van verwantschap zonder dat men de beschikking heeft over betrouwbare fonetische gegevens, en alleen in het bezit van enige morfologische gegevens, is een onmogelijke taak, naar men sinds lang weet.

Wat er aan opmerkingen van fonetische of fonologische aard in dit meer dan tweehonderd pagina's tellende boek staat is samengevat in ongeveer twee pagina's (p. XIV-XVI Voorrede). Hierin wordt erkend, dat schr. er niet in geslaagd is „to give a consistent system of phonetic symbols”, omdat „in many cases even Father himself could not possibly state the exact pronunciation”. Niettemin maakte pater Boelaars te zamen met pater Drabbe een lijst van symbolen „which we use in the description of the languages we compared” (p. XIV Voorrede). Een motivering van deze lijst wordt niet gegeven, terwijl t.a.v. de aard van de moeilijkheden ontstaan wordt met de mededeling: „It is Drabbe's opinion that these languages contain sounds which are intermediate between the various classes and distinctions of sounds familiar to us”. Hierna volgt dan de lijst van symbolen „voor zover die uitleg behoeven” en enige vage opmerkingen over vocaalharmonie in het Kamoro, die nog geen 15 regels in beslag nemen.

Uit het bovenstaande volgt dat de schr. blijkbaar als volgt heeft geredeneerd: Als mijn bron Drabbe het niet weet, hoe zou ik het dan weten! Deze opvatting geeft duidelijk aan, hoe weinig besef de schr. heeft gehad van zijn taak als wetenschappelijke bewerker van het hem toevertrouwde ruwe materiaal. Dat het mogelijk zou zijn met de voorhanden zijnde gegevens het klanksysteem van deze talen te ontdekken, is niet denkbaar, maar wel zou door toepassing van het fonologische commutatieve experiment in hoofdzaak de phonemen der verschillende talen vastgelegd kunnen worden, vooral nu Boelaars blijkbaar veel persoonlijk contact heeft gehad met pater Drabbe. Dit zou aan de gehele studie tenminste enigermate een

betrouwbare basis gegeven hebben. En dit was juist iets geweest wat men van de taalkundige scholing van drh. Boelaars mocht verwachten.

Wat echter het meest in deze fonetische passage opvalt (meer nog dan formuleringen als: „*d* in Kimaghama has a midposition between *d* and *t*; *d* in *dj* is a voiced dental stop; *dj*(is) either a combination of the sounds *d* and *j* or a diagraph representing one sound” (p. XV Voorrede), is het feit dat de schr. geen enkel besef vertoont van de consequenties voor zijn studie van het ontbreken van betrouwbaar fonetisch materiaal. Geenszins behoeft men het eens te zijn met de opvatting van sommige Amerikaanse linguïsten (bijv. Hockett) volgens welke een fonologische beschrijving beslist geheel vooraf dient te gaan aan de morfologische en syntactische descriptie. Het staat evenwel vast, dat omgekeerd geheel zonder fonologische gegevens de beschrijving van morfologie en syntaxis onmogelijk wordt.

Het ontbreken van kennis der algemene taalkunde blijkt al uit de afwezigheid van enige verwijzing naar algemene literatuur, behoudens naar die enkele publicaties (van Schmidt, van der Veen, Ray en Capell), die direct met deze of omliggende talen te maken hebben gehad. Dat het nagaan op welke wijze „the grammatical notions of number, sex, gender, case, person, time, aspect and mood are expressed” (p. 109) een methode voor de vaststelling van linguïstische affiniteit is die gemotiveerd dient te worden, ontgaat de schr. geheel. Of deze „grammatical notions” verder wel afzonderlijke taalcategorieën zijn in deze talen, is een probleem dat de schr. nergens stelt en het bestaan waarvan hij ook blijkbaar niet vermoedt, getuige de aanhef van Chapter XIV („Our comparison of the various ways in which the different grammatical categories are realised in the languages of this region is finished now” p. 184). Dat trouwens in het algemeen het vraagstuk van verwantschap niet meer die simpliciteit vertoont welke het nog had in de dagen van Schleicher, ontgaat de schr. evenzeer. Dat zijn in hoofdzaak negatieve conclusies (een conclusie op p. 212 dat „the characteristics of the languages of W. New Guinea have shown these languages to be „Papuan” languages”, betekent niet meer dan dat deze talen niet-Austronesisch zijn; een positieve inhoud heeft de term „Papuan languages” tot dusverre nauwelijks gekregen), alleen maar geweten kunnen worden aan gebrek aan gegevens, ziet de schr. niet in; hij tracht hen min of meer te rechtvaardigen met de typische lekenopvatting, dat „the languages of this fairly small area are enormously intricate and the pattern inextricably confused” (Final conclusion p. 217). Ieder taalpatroon is confused voor degene, die van dat patroon te weinig gegevens heeft en die van taalpatronen in het algemeen geen kennis draagt!

Samenvattend moeten we zeggen dat de verdienste van dit keurig uitgegeven, even keurig geordende, en met grote ijver samengestelde boek is, dat een hoeveelheid ruw materiaal van Drabbe er door gepubliceerd wordt. De bewerking die men hiervan van pater Boelaars verwachten mocht, is uitgebleven.

E. M. UHLENBECK

BINGKISAN BUDI, een bundel opstellen aan Dr Philippus Samuel van Ronkel door vrienden en leerlingen aangeboden op zijn tachtigste verjaardag, 1 Aug. 1950. Leiden 1950, 356 pp.

Aan deze typografisch zeer verzorgde bundel, aangeboden aan de Nestor der Maleische philologie en verschenen als uitgave van het Lembaga Kebudajaan Indonesia (Koninklijk Bataviaasch Genootschap) te Djakarta met steun van het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde, hebben een kleine veertig Indonesici bijgedragen. Dr Voorhoeve sluit hem af met een lijst van de publicaties van de 80-jarige.

Deze bonte artikelen-reeks weerspiegelt wel duidelijk de huidige stand der Indonesische studiën. Het toch al niet grote corps van wetenschappelijke werkers, sterk gedund tengevolge van de oorlog en nog maar weinig door jonge krachten versterkt, heeft niet of niet voldoende meer toegang tot zijn terrein van onderzoek. Zij die in leven gebleven zijn, zagen vaak veel van wat zij aan materiaal verzameld hadden, in de oorlogsjaren verloren gaan. Zij die nog in Indonesië werkzaam zijn en deze toegang tot hun studie-object in zekere mate hebben kunnen behouden, missen anderzijds de mogelijkheid zich voldoende van de internationale vakliteratuur op de hoogte te stellen en missen ook het zo hoog nodige wetenschappelijke contact met anderen. Gezwegen worde dan nog van de vele moeilijkheden die zij op ander gebied onderkennen en die de mentale rust, welke voor wetenschappelijke arbeid nodig is, voortdurend bedreigen.

Gezien deze omstandigheden kan men zich er over verheugen, dat een dergelijke bundel tot stand is gekomen. Zowel het Bataviaasch Genootschap als zij die zich met de omvangrijke taak van de samenstelling en uitgave hebben belast n.l. de heren Cense, Drewes, Pijper en Voorhoeve kunnen dan ook met voldoening op hun arbeid terug zien.

Natuurlijk zijn niet alle bijdragen ook bijdragen tot de wetenschap geworden. Vooral onder de taalkundige artikelen schuilt er kaf onder het koren. Daar het hier geschenken aan een vereerd leermeester en vriend betreft, wil ik hier evenmin als de jubilaris zulks waarschijnlijk gedaan zal hebben, een al te critische houding aannemen, hoezeer een aantal beweringen ook tot tegenspraak en weerlegging uitlokken, en maar liever de zo veel aangename taak verrichten van het aanstippen van het vele belangrijke wat deze bundel zeker ook biedt.

Uit de bovengeschetste omstandigheden vloeit voort dat in de artikelen weinig nieuwe gegevens worden gepubliceerd. Van de 37 bijdragen bevatten er eigenlijk slechts vijf enig nieuw materiaal. Cense publiceert tot nog toe onbekende gegevens omtrent de verering van Sjaich Jusuf in Zuid-Celebes, Cowan geeft een tekstfragment met vertaling en enkele aantekeningen in Sentani, een van de vele talen van Nieuw-Guinea, die nog op beschrijving wachten, Teeuw maakt ons nieuwsgierig naar zijn dialectgeografisch onderzoek op Lombok, v. d. Veen geeft een Sa'dan-Toradja's priestersamenspraak met vertaling en commentaar, terwijl Onvlee verslag uitbrengt van phonetisch onderzoek van de mediae in het Soembanees en Sawoenees, in het Amsterdamse phonetische laboratorium verricht.

Andere auteurs sluiten aan bij onderwerpen, die door prof. van Ronkel reeds eerder behandeld zijn. Zo schrijft Drewes over de invloed van het Arabisch op het kitab Maleis, Gonda over de telwoorden in de Indonesische talen, Pigeaud in een helder artikel over de betekenis van de Amir Hamzah-cyclus, en de veranderingen die deze cyclus bij zijn opname in de Javaanse literatuur heeft moeten ondergaan. Zoals moeilijk te vermijden is in een dergelijk album zijn vele artikelen aan details gewijd; in die gevallen waarin getracht wordt ondanks de noodzakelijk beperkte ruimte voor ieder auteur beschikbaar, een groter onderwerp te behandelen, bedreigt de te grote compactheid de helderheid. Indien het artikel van Berg over de kwestie der bijzondere variabiliteit der woordvormen en de consequenties hiervan voor het diachronische taalonderzoek een dubbel aantal pagina's had gevuld, zou de inhoud ervan voor een grotere kring van vakgenoten toegankelijk zijn geworden.

Verder zijn nog als geslaagde artikelen aan te merken dat van Bertling over de verhouding van taal en cultuur, dat met vermelding van veel literatuur interessante en ook natuurlijk discutabele opmerkingen bevat, dat van Bosch over een bijdrage tot de oplossing van het bhujangga-probleem, dat van Coedès, bevattende een nieuwe opvatting inzake de interpretatie van de tweezijdig beschreven steen van Ligor, het artikel van Korn over „de oorsprong van het Djambische rijk, het rijkssieraad, Si Goendjai en de eendagsvorst” en tenslotte de alleszins lezenswaardige bijdrage

van Tjan Tjoe Siem bevattend een jeugdherinnering aan het zingen van de singir Darmawasana door de indertijd bekende Njai Patimah, gevolgd door de in Pasisir-Javaans gestelde tekst met vertaling.

E. M. UHLENBECK

BIBLIOGRAPHIE LINGUISTIQUE DES ANNEES 1939—1947, publiée par le Comité International Permanent de Linguistes, avec une subvention de l'Organisation des Nations Unies pour l'Education, la Science et la Culture, Vol I 1949, Vol II 1950.

Deze omvangrijke bibliographie is tot stand gekomen met medewerking van linguïsten uit verschillende landen. Het is bekend hoe moeilijk het in de jaren na de oorlog geweest is, kennis te nemen van hetgeen in deze periode van 1939—1947 is gepubliceerd. Dat nu dan ook voor een ieder de mogelijkheid is geschapen lacunes in zijn kennis van de vakliteratuur aan te vullen, is zeer verheugend. Bovendien geeft deze bibliographie wel een heldere indruk van de omvang der linguïstische literatuur. Een periode die waarschijnlijk over het geheel genomen niet bijzonder productief is geweest (uitzondering: Amerika, waar juist in de oorlogsjaren het linguïstisch onderzoek van de oorlogvoering een sterke stimulans heeft ontvangen) heeft toch ruim 500 dicht bedrukte bladzijden met titels van linguïstische studiën opgeleverd.

De rangschikking van de stof is naar taalfamilie; ook zijn er afzonderlijke rubrieken voor algemene werken opgenomen, terwijl een personenregister het werk besluit. Iedere titel is voorzien van een nuttige, éénregelige aanduiding van de inhoud. De literatuur op Austronesisch gebied neemt in het eerste deel vier, in het tweede ruim vijf pagina's in beslag. Al is dit in verhouding tot hetgeen op Indogermaans gebied verschenen is weinig, in verhouding met andere taalfamilies is het toch betrekkelijk veel, vooral als men rekening houdt met de moeilijke omstandigheden waarin de kleine groep werkers op dit gebied in de oorlogsjaren hebben verkeerd.

Het is jammer dat een aantal titels in deze rubriek zijn opgenomen die hier zeker niet thuis horen: die van publicaties over Australische talen.

Deze enkele critische opmerking kan evenwel niet afleiden van de eindconclusie over dit werk (dat — gezien het vele organisatorisch werk dat er aan verbonden is geweest — nog zo spoedig is verschenen) n.l. dat de C.I.P.L. door deze uitgave alle beoefenaars der linguïstiek een grote dienst heeft bewezen.

E. M. UHLENBECK

H. J. van den Berg en *Dr H. Kroeskamp*: GROTE FIGUREN OP HET WERELDTONEEL. Algemene Geschiedenis in Monografieën voor de Middelbare School in Indonesië I. India; China en Japan; Indonesië. J. B. Wolters' Uitgevers Maatschappij, Groningen-Djakarta, 1950. Prijs f 6,90.

Zoals uit de ondertitel al blijkt, is dit een schoolboek, bij de samenstelling waarvan de auteurs, blijkens het Voorbericht, zich tot taak stelden een geschiedkundig leerleesboek voor Indonesische Middelbare scholen te schrijven, dat in overeenstemming zou zijn met de nieuwe tijdsomstandigheden. Voorwaar, geen gemakkelijke

opdracht! De schrijvers waren van mening dat de leerlingen van de 1ste en 2de klas der Indonesische Middelbare scholen althans enig begrip moesten hebben van het Hinduïsme, het Confucianisme, het Buddhisme, het Christendom en de Islam, die dan ook alle in dit eerste deel worden behandeld. Terecht kozen de schrijvers de biografische vorm, waarbij de stof wordt geconcentreerd om markante historische persoonlijkheden. Deze methode is concreter en voor jonge mensen aangenamer en gemakkelijker te begrijpen dan abstracte stelsels en theorieën, doch zij heeft, zoals de schrijvers zelf reeds opmerken, enige bezwaren. Ten eerste kan zij licht ont-aarden in blinde verering en dan tot heldencultus leiden. Als tweede bezwaar oordelen de schrijvers, dat het biografisch systeem staat of valt met de individuele opvattingen en waardering van de schrijver; het is sterk subjectief. Derhalve zijn de schrijvers er zich volkomen van bewust, dat vele lezers en gebruikers aan andere persoonlijkheden de voorkeur zouden hebben gegeven. Terecht zagen zij af van behandeling van nog levende personen.

Gezien het speciale doel van dit boek is het vanzelf sprekend dat Azië het middelpunt ervan vormt. Dit maakt een geheel andere tijdsindeling noodzakelijk dan gewoonlijk in Westerse geschiedboeken wordt toegepast. De schrijvers verdelen daartoe hun stof in afgesloten cultuurkringen en wel I. India; II. China en Japan; III. Indonesië; IV. Het Middellandse Zeegebied; V. De rest van de Wereld. Het wil ons voorkomen dat ook tegen deze indeling bezwaren kunnen worden aangevoerd; speciaal kring V zou men, met een term, ontleend aan de eindexamens van een 25 jaar geleden, de „rommelrubriek” kunnen noemen, waarin naast Amerika met Peru, Australië en Afrika, ook de rest van Europa kan worden ondergebracht.

Deze vijf cultuurkringen zullen behandeld worden in drie boekdelen; I. en II. zullen tot ongeveer 1500 lopen en deel III. na 1500. Merkwaardiger wijze valt dit samen met de hoofdindeling van de „oude” methode, die 1500 stelde als eind der Middeleeuwen en begin van de Nieuwe Geschiedenis.

Een belangrijk onderdeel dezer methode is de rijke illustratie, welker gebruik de docenten warm wordt aanbevolen. Ook wat de wijze van behandeling der leerstof betreft geven de auteurs een aantal nuttige wenken, waarvan wel de voor-naamste is: „De vertelling van de leraar is dus de beheersende factor”.

Tot zo ver het Voorbericht. Wat de uitwerking betreft, de geschiedenis van *India*, tellende 109 bladzijden, wordt verdeeld in een Inleiding van 16 blz. en Biografieën van Rama (15), Buddha (16), Ashoka (13), Samudragupta (11), Harsja (14), Mohammed van Ghazna (10) en Alfonso de Albuquerque (13). Die van *China* en *Japan*, tellende 129 blz., is verdeeld in een Inleiding van 14 blz. en Biografieën van Confucius (13), Sje Hwang Ti (12), Han Wu Ti (15), Tai Tsung (17), Wang An Sje (14), Marco Polo (18), Yung Lo (10), en Minamoto Yoritomo (17). Die van *Indonesië* ten slotte, tellende 98 blz., geeft een Inleiding (14), een Monografie: Buddha en Sjiwa op Java (12), en Biografieën van Dharmmawangsja (7), Airlangga (13), Ken Angrok (8), Kertanegara (9), Hayam Wuruk (18) en Falatehan (17).

Wij kunnen niet anders dan onze grote waardering over dit werk uitspreken. Het schrijven van korte monografieën is voor de vakman een zwaardere opgave dan het geven van omvangrijke uiteenzettingen en de auteurs zijn daar niettemin voortreffelijk in geslaagd. In beknopte vorm geeft de tekst een schat van gegevens. Vooral de talrijke illustraties met haar onderschriften zijn zeer leerzaam. Enkele opmerkingen doen aan onze waardering niets af.

Op blz. 107 zegt het onderschrift: „Op de plaat ziet men alleen ruitertij. Dit was een vast gebruik bij de Portugezen, Voetvolk telden ze niet”. Dit is niet juist; het woord peano (van pe = voet) was de typisch Portugese naam voor soldaat te voet. Ook het uit het Spaans overgenomen *infanteria* bestond.

De illustratie op blz. 109 is zo klein en daardoor onduidelijk, dat men niet kan zien waarnaar het onderschrift verwijst.

Blz. 125 zegt: „Ook in het Japanse schrift zijn een zeer groot aantal van deze Chinese tekens overgenomen”. De Japanse lettertekens zijn niet rechtstreeks uit het Chinees overgenomen, maar via het Koreaans.

Blz. 128: Het laatste woord van regel 10 v.o. „wier”, ware te vervangen door „welker”.

Blz. 233, regel 10 v.o. geeft: „Nippon betekent: „het grote koninkrijk van de Rijzende Zon”. Beter ware: „Nippon betekent Het land van de Rijzende Zon”. Meestal wordt er het adjectief Dai (= groot) vóór geplaatst.

Dr. F. W. STAPEL

TE VERWACHTEN RECENSIES.

J. G. de Casparis, Prasasti Indonesia, (Bosch); H. Th. Chabot, Verwantschap, stand en sexe in Zuid-Celebes (Korn); G. Coedès, Les états hindouisés d'Indochine et d'Indonésie (Bosch); Dr H. J. de Graaf, Geschiedenis van Indonesië (Bosch en Stapel); Dr G. J. Held, Magie, hekserij en toverij (Hidding); J. Kunst, Music in Java (Bake); H. D. van Pernis, Woordenboek Bahasa Indonesia-Nederlands (Drewes); W. J. S. Poerwadarminta en Dr A. Teeuw, Indonesisch-Nederlands Woordenboek (Drewes); Dr A. Teeuw, Voltooid Tussenspel, Indonesische literatuur tussen twee wereldoorlogen (Drewes).